

Ptak wróblowy z delikatnym, ostrym dziobem jest gatunkiem owadożernym. Długi, czarny skok, wrażliowo czarny ogon, maseczka na twarzy wskazują na białorzytkę *Oenanthe* sp. Brak czerni, bieli czy popielatej barwy w upierzeniu wskazują na szatę różną od dorosłej, godowej szaty samca któregośkolwiek gatunku. Białorzytki w takiej szacie, niestety, tworzą jedną z najtrudniejszych grup ptaków. A takim właśnie jest nasz zagadkowy ptak. Przy oznaczaniu białorzytek pomocne jest w pierwszym rzędzie wskazanie grupy gatunków, do której nasz ptak może należeć. To ważne, bowiem mnogość szat związanych z wiekiem, płcią, etapem pierzenia oraz zmiennością indywidualną czynią, iż potencjalnych możliwości jest wiele. Bez względu na szatę, dobrą cechą jest sylwetka i proporcje. Nasz ptak charakteryzuje się delikatnym dziobem oraz, co ważniejsze, stosunkowo długim ogonem. Szczyt złożonego skrzydła sięga ledwo poza końce białych pokryw ogonowych. Dla porównania u naszej białorzytki *Oe. oenanthe*, szczyt skrzydła sięga poza połowę długości ogona, nierzadko zaledwie 1 cm przed jego końcem. Takie długoogonowe białorzytki tworzą grupę trzech gatunków: białorzytka pstra *Oe. pleschanka*, rdzawa *Oe. hispanica* oraz cyprijska *Oe. cypriaca*. Dla naszych celów będziemy dyskutować dwa pierwsze gatunki, bowiem białorzytka cyprijska w zasadzie nie zalatuje na kontynent europejski i nie pojawia się nigdzie dalej na północ. Wewnątrz tej grupy gatunków istnieją również niewielkie różnice strukturalne, dotyczące długości projekcji lotek 1. rzędu w stosunku do widocznej części lotek 3. rzędu. U białorzytki pstrej lotki 1. rzędu są nieco lub znacznie dłuższe niż widoczna część lotek 3. rzędu, a u białorzytki rdzawej lotki 1. rzędu są niewiele tylko dłuższe bądź krótsze niż lotki 3. rzędu. Na naszym zdjęciu, niestety, cecha ta nie jest najlepiej widoczna, jednak jeśli spojrzymy na prawe skrzydło ptaka, to zauważymy, że lotki 1. rzędu są krótsze niż widoczna część lotek 3. rzędu. U białorzytek ubarwienie ogona może być pomocne przy oznaczaniu, należy jednak pamiętać o dość dużej zmienności osobniczej, zwłaszcza właśnie u białorzytki pstrej i rdzawej. Dodatkowo na zdjęciu ogon jest tak ujęty, że robi on wrażenie całego czarnego; jest to wynik tego, że dobrze widać środkową parę sterówek, które są całe czarne, a na skrajnych sterówkach czerni sięga daleko ku nasadzie, niekiedy aż do pokryw ogonowych. Reszta ogona jest złożona i niewidoczna. Oznaczenie wieku i płci tego ptaka jest dość skomplikowane. Pierzenie zależy bowiem od wieku ptaka oraz pory roku. Tu musimy wiedzieć, że zdjęcie zostało zrobione w drugiej połowie marca. Młode ptaki po wyjściu z gniazda przechodzą niemal natychmiast częściowe pierzenie postjuwenalne; zmianie ulegają pióra na głowie, tułowiu

i spodzie, niekiedy w niewielkim zakresie również wewnętrzne pokrywy skrzydłowe. W wyniku tego pierzenia ptaki osiągają 1. szatę zimową. Do wiosny lotki, sterówki oraz w większości pokrywy skrzydłowe mocno się zużywają stając się wypłowiałe (brązowe) i mocno wytarte. U naszego ptaka dostrzegamy jednak wyraźne białawe, czyli świeże obrzeżenia na pokrywach lotek 1. rzędu, co jest wynikiem częściowego pierzenia przedlegowego. Częściowo zmienione są również średnie pokrywy skrzydłowe z wytartymi mocno piórami wewnętrznymi, a świeższymi zewnętrznymi. Zauważmy jednak, że poza różnicą w zużyciu, nie ma między nimi wyraźnych różnic w intensywności barwy czy wzorze, co wskazuje na to, że nie mamy do czynienia z piórami juwenalnymi i dorosłymi, a to oznacza, że nasz ptak jest ptakiem dorosłym. Ciemna maseczka, wręcz czarniawa na kantarku, równomiernie brązowa i obejmująca całe pokrywy uszne, również wskazuje na szatę ptaka dorosłego. Skoro ptak jest dorosły i nie ma śladu białych czy kremowych piór na głowie i wierzchu, czarnych na pokrywach usznych (maseczka), a na skrzydłach widoczne są rdzawe brzegi lotek 2. rzędu tworzące wstawkę, to oznacza, że jest to samica. Ta rdzawa wstawka jest też ważną cechą diagnostyczną białorzytki rdzawej, bowiem u białorzytki pstrej wstawka ta jest płowa lub beżowa, a nie rdzawa. Zwróćmy też uwagę na ubarwienie gardła. U ptaka na zdjęciu jest ono jednolicie jasne, kremowe, wyraźnie odgraniczone od maseczki oraz ciepło brązowej przepaski na piersi. Jasne gardło u białorzytki pstrej występuje rzadko i tylko u ptaków młodych w 1. roku, później we wszystkich szatach (oprócz dorosłych samców oraz skrajnie nielicznymi wyjątkami u samic) głowa, szyja i pierś są szare, z delikatnym tylko brązowym nalotem na piersi. To kolejna cecha wskazująca na białorzytkę rdzawą. Należy jednak pamiętać, że gatunek ten występuje w dwóch formach barwnych, z jasnym oraz ciemnym gardłem. To ostatnie jest cechą wschodniego podgatunku *melanoleuca*, podczas gdy jasne gardło jest cechą podgatunku zachodniego, *hispanica*. Jednak u obu podgatunków występują obie formy. Wierzch ciała u *hispanica* jest jasny i ciepło brązowy, podczas gdy *melanoleuca* ma wierzch zimniejszy w odcieniu, czym przypomina nieco białorzytkę pstrą. Podsumowując, dorosła samica białorzytki z długim ogonem, końcem złożonych skrzydeł sięgającym nasadowej części ogona, delikatnym dziobem, jasnym gardłem, ciepłą brązowożółtą przepaską na piersi, rdzawymi obrzeżeniami lotek 2. rzędu jest białorzytką rdzawą. Tę samicę sfotografowałem 22.03.2009 w Eilacie, w Izraelu.

Jan Lontkowski

Jaki to ptak? Zagadka nr 59 – *Mystery bird* 59

